

Sammenbrudte trepartsforhandlinger – hvad nu?

Andreas Højberre, Kraka

- **Krisen har medvirket til at stoppe medlemsflugten fra a-kasser og fagbevægelse. På trods af en faldende tendens gennem en årrække er organisations- og forsikringsgraden fortsat høj på det danske arbejdsmarked.**
- **De traditionelle overenskomstbærende og oftere dyrere fagforeninger (især under LO) mister fortsat medlemmer til faglige organisationer uden for hovedorganisationerne, heriblandt de såkaldt "gule" fagforeninger. Fortsætter udviklingen kan en tredjedel af fagbevægelsen stå uden for hovedorganisationerne i 2020, mod kun 7 pct. i 2002.**
- **Udviklingen er formentlig i nogen grad drevet af en skæv konkurrencesituation, hvor gule medlemmer er dækket af overenskomster, som de ikke er med til at finansiere. Fortsat kraftigt fald i medlemsopbakningen til fagforeninger under hovedforbundene kan potentielt på langt sigt udfordre den danske aftalemødel. Men medlemsfremgangen i a-kasserne peger til gengæld på, at det ikke er i dagpengesystemet problemet ligger.**

Trepartsforhandlingerne er brudt sammen. I forhandlingerne skulle det have været et centralt tema, hvordan man kan styrke "den danske model", som blandt andet er kendetegnet ved, at en stor del af arbejdsstyrken er organiseret i en fagforening og forsikret mod ledighed, og hvor parterne selv regulerer arbejdstid og arbejdsforhold. Men er den danske model i krise? I analysen foretages en overordnet vurdering af medlemsopbakningen til fagforeninger og a-kasser.

Krisen har brudt den negative udvikling

Den økonomiske afmatning og stigende ledighed ser ud til at have brudt den negative udvikling i medlemstallet for a-kasser og fagforeninger.

Medlemstallet i a-kasserne er således steget med godt 42.000 personer fra 2009 til 2012. Antallet af fagforeningsmedlemmer er vokset med godt 25.000 personer fra 2011 til 2012. Stigningen er dog især drevet af, at der fra 2012 indgår to ekstra faglige organisationer i opgørelsen. Men tallene peger under alle omstændigheder på medlemsnedgangen i fagforeningerne synes at være bremset op.

Billedet er mere tydeligt, hvis man tager højde for, at arbejdsstyrken samtidig er faldet. Andelen af arbejdsstyrken, der er forsikret mod ledighed, er vokset fra 73 pct. i 2009 til knap 76 pct.

i første del af 2012. Samtidig er den andel, som er organiseret i en fagforening, steget fra ca. 63 pct. til godt 65 pct.

Set i et lidt længere perspektiv er organisationsgraden således fortsat høj i Danmark. I slutningen af 60'erne var det fx 60 pct. af arbejdsstyrken, som var organiseret i en fagforening. Det er mindre end i dag.

Den øgede tilslutning til a-kasserne afspejler bl.a. konjunktursituationen, men er samtidig sket trods forkortelsen af dagpengeperioden og de skærpede genoptjeningskrav. Fremgangen skyldes både, at antallet af udmeldinger er faldet, og at antallet af indmeldinger er steget.

Især er antallet af unge, som melder sig i a-kasse, steget. En væsentlig forklaring er, at a-kassekontingentet blev reduceret væsentligt i 2009 for unge under uddannelse. Tilgangen til a-kasserne har dog været stigende for alle aldersgrupper.

Når medlemsfremgangen har været størst for a-kasserne, skyldes det blandt andet, at færre unge melder sig ind i fagforeningen samtidig med, de melder sig ind i a-kassen. I 2000 valgte hver tredje 25-29-årige, som meldte sig ind i a-kassen, også at melde sig ind i en fagforening. I 2010 var det kun hver femte.

LO mister fortsat medlemmer

Men medlemsflugten er ikke stoppet i hele fagbevægelsen. LO-fællesorganisationen har således mistet over 300.000 medlemmer de seneste 10 år og godt 45.000 alene i løbet af 2011.

Derimod er antallet af medlemmer organiseret uden for hovedorganisationerne¹ – herunder de såkaldte gule fagforeninger – vokset med knapt 220.000 de sidste ti år. De er ikke mindst unge mennesker som typisk har relativt lave lønindkomster, der søger mod de "gule" foreninger.

I 2020 kan hvert tredje medlem være gul

Udviklingen er derfor meget klar – flere og flere organiserer sig uden for de etablerede fagforeninger. I dag er ca. 17 pct. af medlemmerne organiseret uden for hovedorganisationerne. Fortsætter den udvikling, vi har set de seneste år, vil knap hver tredje medlem af fagbevægelsen være uden for hovedorganisationerne i 2020 (se figur). I 2002 var andelen på ca. 7 pct.

Noget af udviklingen kan forklares med, at der bliver færre beskæftigede på de dele af arbejdsmarkedet, som LO dækker. Desuden kan man ikke udelukke, at de traditionelle fagforeningers monopolstatus har medført høje kontingenter, som det tager tid at nedbringe. Men en del af forklaringen er formentlig også, at de faglige organisationer uden for hovedorganisationerne ofte har en kon-

kurrencefordel på grund af den "free rider" problematik, der er indbygget i den danske model.

"Gule" fagforeninger adskiller sig især fra de traditionelle fagforbund ved, at de ikke forhandler overenskomster for deres medlemmer, men primært yder juridisk bistand. Det medvirker til at gøre de gule fagforeninger billigere.

Konkurrencefordelen opstår blandt andet som følge af de såkaldte områdeoverenskomster, hvor alle ansatte hos en arbejdsgiver, som er organiseret, er dækket af en overenskomst uanset fagforeningsmedlemskab. Medlemmer af "gule" fagforeninger (ligesom personer som ikke er organiseret) bliver med andre ord dækket af en overenskomst som de formelt ikke har bidraget til at finansiere.

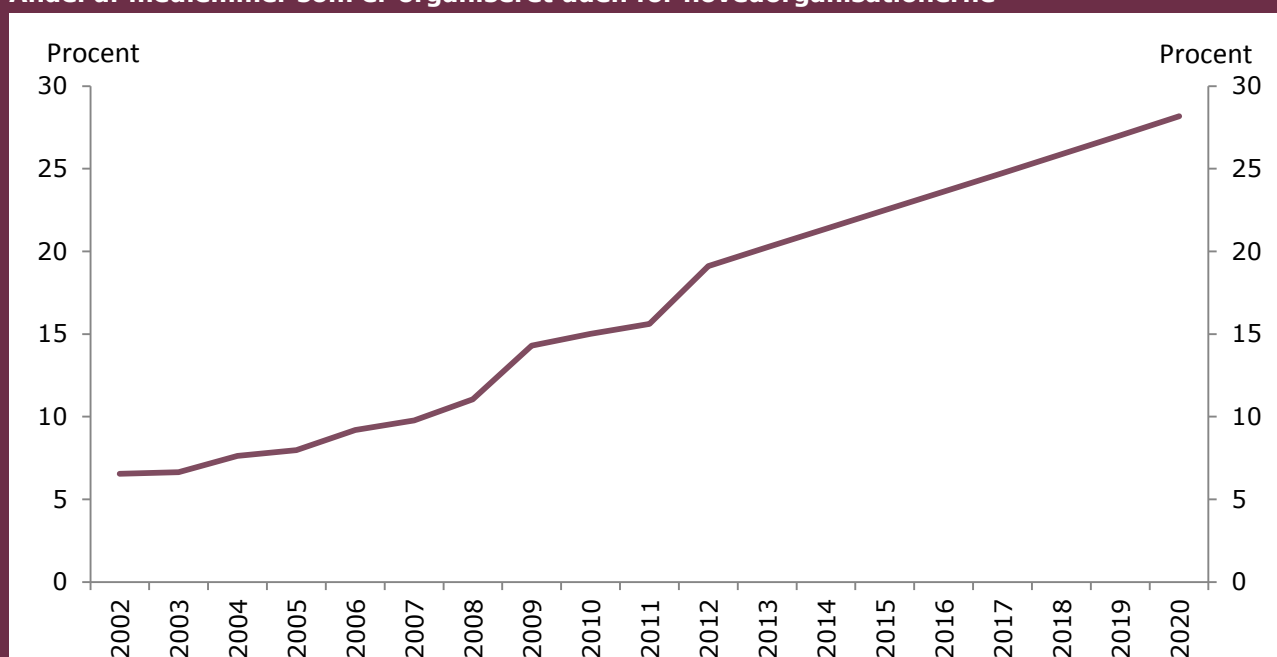
Konkurrencefordelen blev yderligere skærpet, da der i 2011 blev indført et loft over, hvor stor en del af fagforeningskontingentet, som kan trækkes fra i skat. Loftet mindsker fradraget relativt mest for traditionelle ofte dyrere fagforeninger.

Det er et åbent spørgsmål, om medlemsfremgangen for de "gule" på bekostning af den traditionelle fagbevægelse udgør et problem.

På den ene side har den øgede konkurrence formentlig medvirket til at effektivisere de traditionelle a-kasser og fagforeninger, hvilket isoleret set medfører lavere kontingenter for medlemmerne og lidt bedre offentlige finanser (pga. mindre skattefradrag).

Figur 1

Andel af medlemmer som er organiseret uden for hovedorganisationerne

Anm.: Medlemmer i alderen 18-59 år. Fremskrivning fra 2012 og frem. Det er indregnet, at de seneste års stigende tilgangsprocent til faglige organisationer uden for hovedorganisationerne blandt under 30-årige fortsætter.

Kilde: Danmarks Statistik, LO og egne beregninger på baggrund af registerdata

På den anden side kræver det en vis medlemstilslutning til de overenskomstbærende fagforeninger at legitimere det danske aftalesystem, hvor løn- og arbejdsvilkår reguleres via kollektive overenskomster. Hvis høj organisationsgrad i de overenskomstbærende foreninger er en forudsætning for den danske model, hvor parterne selv står for regulering af løn og arbejdsvilkår, så kan kraftige fald i medlemstallet ses som en langsigtet trussel mod det danske aftalesystem.

Medlemsfremgangen i a-kasserne peger til gengæld på, at det ikke er her problemet ligger. Vil man støtte de overenskomstbærende fagforeninger, bør det principielt ske direkte og ikke ved ændringer i dagpenge- og a-kassesystemet.

Uanset hvad, har de traditionelle fagforeninger en stor udfordring i at markere, hvad medlemmerne får for den ekstra pris, de betaler. I dette lys må de sammenbrudte trepartsforhandlinger, bekymre.

Med en aftale havde fagbevægelsen en mulighed for at få mere reel indflydelse på uddannelses- og arbejdsmarkedspolitik i de kommende år. Det kunne have positioneret LO og de andre hovedforbund. Den chance ser ud til at vær forpasset, fordi fagbevægelsen ikke kunne levere den forøgelse af arbejdstiden, som ellers fremgik tydeligt af kommissoriet for arbejdet.

Kontakt:

Ledende arbejdsmarkedsøkonom

Andreas Højbjerg

ah@kraka.org

+45 2021 3953

ⁱ Hovedorganisationerne omfatter: Landsorganisationen i Danmark (LO), Funktionærenes og Tjenestemændenes Fællesråd (FTF), Ledernes Hovedorganisation, Akademikernes Centralorganisation (AC). Der er ingen klar afgrænsning af hvilke fagforeninger, som er "gule". I analyse betragtes alle fagforeninger uden for hovedorganisationerne samlet.